

V novih skladiščnih prostorih dresdenskega arhiva bodo montirali posebne hidrante, ki imajo na koncu cevi posebne šobe, ki vodo razpršijo, tako da gradiva ne zmočijo preveč. Možnost, da bi uporabili sistem, ki bi se ob požaru sprožil sam, so zavrnil, in sicer zaradi preprostega razloga – sistem "prhe" namreč zmoči vse gradivo, ne glede na to, kje je vir požara.

V zadnjih letih so na podlagi izkušenj prišli do sklepa, da so skladišča brez oken ali vsaj z maloštevilnimi in ozkimi, prijaznejša do gradiva. Razloga sta dva – dnevna svetloba ne prodira v sam prostor in ob požaru v skladišču ni dovolj zraka, da bi se požar hitro razširil.

Pri načrtovanju skladišč in mer, ki naj bi veljale za najprimernejše, so načrtovalci arhivskih depojev, kot smo že omenili, upoštevali izkušnje strokovnjakov s knjižničnimi skladišči. Skladišča so primerljiva, a marsikatero malenkost je treba prilagoditi potrebam arhivske stroke. V svetu že obstajajo norme in standardi, na podlagi katerih so nastale razpredelnice, ki naj bi veljale tako za poslovne prostore kot za skladišča. Kakšne naj bodo mere posameznih prostorov, kako široki naj bodo prehodi med regali, kako širok naj bo glavni prehod? Za dobro komunikacijo in hitro intervencijo bi moral glavni prehod meriti 2 m. Govor je bil tudi o tem, koliko prostora potrebujemo za določeno količino gradiva, kakšni naj bodo materiali in oprema, njena vzdržljivost, koliko polic je potrebnih za določene oblike gradiva, predvsem za gradivo posebnih oblik in dimenzij (zemljevidi, mikrofilmi). Pogovor je prešel tudi na druge standarde, in sicer standarde, ki naj bi veljali za skladiščna vrata, avtomatizaciji in smiselnosti le-te. Mnenja diskutantov so bila različna. Nekateri so bili za popolno avtomatiko, nekateri pa za avtomatiko, povezano s ključi (tako nekako imamo zadevo rešeno tudi v Arhivu Republike Slovenije). V skladiščih pa je po mnenju vseh primarna varnost arhivskega gradiva – materialno varovanje gradiva. K temu sodi tudi razsvetljava skladišč. Na podlagi dolgoletnih izkušenj in merjenja svetlobe ter njenega škodljivega vpliva na gradivo, bi bilo primerno v skladiščih omejiti osvetlitev. Ob določenih obsežnejših delih, ki se jim v arhivih ne moremo izogniti, pa je treba priskrbeti dodatno razsvetljavo.

Pomemben dejavnik v skladiščih je tudi zaščita sten in tal. Sten novejših skladišč, ki so večinoma betonske, v Nemčiji praviloma ne barvajo. Tla v skladiščih pa je najprimerneje, po mnenju nemških kolegov, premazati z magnezitnim estrihom, ki je odporen in enostaven za čiščenje. V hamburškem arhivu ga čistijo s posebnimi krpami za vzdrževanje estriha.

Diskusija se ni ustavila samo pri skladiščnih prostorih, arhiviste so zanimali tudi standardi, ki veljajo za delovne prostore in opremo v njih. Ti naj bi veljali

tudi za pisarne uslužbencev in seveda tudi za opremo restavratorske delavnice. V novih projektih, ki na prvo mesto postavljajo uporabnika arhivskega gradiva, je nujno poskrbeti za svetlo, prijazno, dostopno čitalnico, ob njej pa za sobe, namenjene katalogom ali inventarjem, popisom, pomagalom, kopiranim in drugim strojem za reprodukcijo – vse naj bi bilo primerno za uporabnika in njegovo udobje.

Kolokvij v Berlinu je bil zelo zanimiv in poučen, še veliko pa bi napisali tudi o diskusijah in dilemah, ki se pojavljajo na arhivskem strokovno-tehničnem področju, a naša naloga je bila predvsem seznaniti se z novimi arhivskimi skladišči in izkušnjami nemških arhivistov in drugih strokovnjakov za projektiranje novih arhivskih stavb z opremo, h kateri sodijo police, prezračevalne naprave, naprave za preverjanje vdora vode, javljanje požara, merjenje vlage, temperature ...

Aleksandra Serše

68. jugozahodno-nemško arhivsko zborovanje v Ulmu

Kot predstavnica Zgodovinskega arhiva Ljubljana sem se 21. in 22. junija 2008 udeležila 68. jugozahodnonemškega arhivskega zborovanja v prostorih mestne hiše v Ulmu. Glavna tema zborovanja je bila: *"Arhivi v (prostorskem) kontekstu – arhivske zgradbe in njihovo okolje"*. Sprejem in pozdrav udeležencev sta bila v osrednji mestni stavbi, imenovani Hiši priseg (Schwörhaus), ki je bila pred nekaj leti temeljito obnovljena in lani julija na novo odprta. V njej ima prostore mestni arhiv. Stavba se imenuje Hiša mestne zgodovine ("Haus der Stadtgeschichte").

Prvi dan je imela po sprejemu in pozdravu udeležencev dr. Gudrun Litz (Mestni arhiv Ulm) v mestni hiši zanimivo predavanje z naslovom Ulm kot veliko mesto ob koncu srednjega veka.

Drugi dan zborovanja je bila na vrsti najprej otvoritev zborovanja – vodil jo je dr. Beat Gnädinger, arhivar državnega arhiva kantona Zürich – potem smo slišali pozdravne besede predstavnikov mestnih oblasti in mestnega arhiva, sledila so predavanja.

V dopoldanskem delu je Michael Wettengel, direktor mestnega arhiva Ulm, začel predavanja s predstavitevno prenove stavbe, v kateri domuje mestni arhiv, hiši priseg. V njej sta bila mestni arhiv in knjižnica že od leta 1908, leta 1964 so poleg nje uredili tudi skladišče in ga povezali s stavbo. Z zgraditvijo nove biblioteke v letu 2004 se je pokazala priložnost za temeljito prenovo arhiva. Cilji prenove za arhiv so bili: temeljita modernizacija stavbe (preno-

vitev celotne infrastrukture, torej električne napeljave, ogrevanja, alarmnega sistema in sanitarij ter vgraditev modernega dvigala), vpeljava ločnice med delom, namenjenem javnosti, delovnimi prostori zaposlenih in skladišči ter rešitev do tedaj nezadovoljivega nadzora pri vходу v arhiv. Danes je obokana dvorana v pritličju (v njej je prvi dan potekal tudi sprejem udeležencev zborovanja) zelo primerna za razne razstave s temo mestne zgodovine in druge prireditve. V prvem nadstropju so čitalnica in skupni delovni prostori za pedagoške dejavnosti. S prenovi stavbe je prišla tudi nova vsebinska usmeritev mestnega arhiva. Izraz novega položaja je bilo tudi novo poimenovanje arhiva: "*Hiša mestne zgodovine – Mestni arhiv Ulm*". S privlačno ponudbo za meščane in goste mesta postaja ta inštitucija poznan in pomemben dejavnik v kulturnem delovanju mesta. Poleg arhivskih nalog v ožjem pomenu besede izvajajo tudi izobraževalno delo, pa tudi zgodovinske raziskave.

Referat z naslovom Vzpostavitev javnega arhiva v Javno privatnem partnerstvu, izkušnje pri graditvi državnega arhiva v Hamburgu, je predstavil Hans-Dieter Loose, direktor Državnega arhiva v Hamburgu. V letu 1972 je Državni arhiv v Hamburgu prvič v svoji 250-letni zgodovini kot senatni urad dobil zgradbo za arhiv. Bil je "v srcu mesta", le nekaj minut oddaljen od mestne hiše. Prostorske zmogljivosti nove zgradbe naj bi zadoščale za najmanj dve generaciji, toda že po približno 25 letih so bile izčrpane in moral je najti rešitev za prevzem gradiva, ki je bilo še na terenu. Ponujale so se štiri možnosti: graditev skladiščnega stolpa na sosednji majhni površini, preureditev nadstropij v garažni hiši, da bi pridobili dodatne skladiščne površine, postavitve zunanjega skladišča ali prodaja nepremičnine v središču mesta in postavitve nove na mestnem zemljišču v drugem mestnem okrožju. Ker denar za prve tri možnosti ni bil na voljo, je bilo kmalu jasno, da bi bila lahko uspešna samo četrta. Tej nakazani rešitvi so sledile konkretno tri partnerske konstelacije: menjava lokacije z velikimi željami; ponudba javnopravne ustanove: stavbo, ki ne rabi več svojemu namenu, po nekaj letih preurediti za arhiv; ali oddaja javnega razpisa, katerega predmet je postavitve nove zgradbe na državnem zemljišču zunaj mestnega središča in ob tem prepustitev dragocene nepremičnine v središču mesta. Na koncu so se odločili za razpis. Pogodba je bila sklenjena z investitorjem, čigar ponudba je bila najbolj prepričljiva.

O gradbenem projektu Državnega arhiva Thurgau in referendumu (25. novembra 2007) je govoril Andre Salatha, arhivist. Thurgau je srednje velik kanton v Švici, ki ima danes 230.000 prebivalcev in že od leta 1869 pozna neposredno demokracijo: tukaj sme ljudstvo ne samo voliti, ampak glasuje (odloča) tudi o sprejetju posameznih zakonov in velikih posojil, med drugim tudi o investicijskih načrtih. V njihovem

primeru se je tako že na začetku zastavilo vprašanje, kako prepričati ljudi, da potrebujejo arhiv in da je arhivska dejavnost potrebna. Z optimizmom in vztrajnostjo jim je uspelo razložiti velik pomen arhivov in 25. novembra 2007 so s skoraj 75% glasov dali blagoslov projektu, vrednemu 20 milijonov. Prej je bila v letu 2002 narejena analiza stanja in potreb, v obdobju 2003/04 je sledilo ovrednotenje, 2005. je bil narejen dvostopenjski projektni razpis, 2006. je bil izbrani projekt obdelan, leta 2007 je bil najprej predložen kantonskemu parlamentu in potem prebivalstvu. To načrtovanje in prepričevanje ljudi o pomembnosti arhiva za delavce državnega arhiva nista bili ovira, temveč so ju razumeli in tako tudi razlagali, da je to nujno potrebno v neposredni demokraciji. Konec koncev ni šlo samo za premestitev (preselitev) državnega arhiva v večjo, ustrezno opremljeno stavbo s skladiščnimi rezervami, ampak za veliko več: za strateški vidik lastnega dela, za lastno predstavo o sebi, kakor tudi za to, kako jih je in kako naj bi jih prebivalstvo sprejemalo. Odločilna pri takem procesu je komunikacija. In ne gre samo za arhivsko stroko in gradbena vprašanja, ampak zelo pogosto za več: za zgodovinsko zavest prebivalstva, za identiteto.

Predavanja dopoldanskega dela je sklenila Laurence Perry, direktorica Mestnega in komunalnega arhiva v Strassburgu. Govorila je o arhivskih zgradbah in mestnih načrtih v Alzaciji. V zadnjih 30 letih je bilo v Franciji zgrajenih veliko arhivskih zgradb. Nekaj časa je veljalo, da naj arhivi ne bodo v središču mesta, ker je bilo arhivsko gradivo obravnavano, kot da potrebuje samo preprost skladiščni objekt. Zdaj pa se arhivi selijo v mesta ali na novo urejene četrti v bližini starih mestnih središč. Novi arhivi so sestavni del mestne politike in vse nove arhivske zgradbe imajo obsežne prostore, ki so namenjeni izključno za sprejem obiskovalcev. Ta dinamika je sedaj tudi v Alzaciji. Od leta 2004 tečejo štiri različni projekti, dva v Strassburgu (Arhiv mesta in mestne občine Stassburg, Okrožni arhiv Spodnje Alzacije, Arhiv mesta in mestne občine Mülhausen, Arhiv mesta in mestne občine Brumath). V Strassburgu je arhiv v zornem polju uprave in mestnega sveta, čisto v bližini so Univerza in več drugih pomembnih kulturnih ustanov. Pomembno pa je bilo še nekaj: stavba naj bo lepa in opazna, o arhivu je treba govoriti. Nova stavba Okrožnega arhiva je oddaljena od Mestnega arhiva 10 minut hoda. Projekt pariškega arhitekta je 100 metrov dolga in šest nadstropij visoka stavba. Zagotavlja prostor za 60 tekočih kilometrov gradiva, razstavni prostor meri 200 m², predavalnica in čitalnica imata vsaka po 80 sedežev. Severna fasada je sestavljena iz steklenih plošč, na katerih so odslikave (upodobitve) dokumentov. Otvoritev arhiva je načrtovana za začetek leta 2009. V malem mestu Brumath naj bi zgradili stavbo, ki bo združevala arhiv mesta in mestne ob-

čine, umetnostne zbirke in društveno dvorano. V Mülhausnu bo arhiv v nekdanjem industrijskem delu mesta v bližini starega mestnega jedra. Tam so tudi del Univerze, zbirno mesto za arhive podjetij, delavnice za upodablajočo umetnost in center za sodobno umetnost. Ga. Perry je svoj referat sklenila z ugotovitvijo, da vse večje zanimanje za lokalno zgodovino in omembe vreden arhitektonski slog novih zgradb postavljata arhive v središče zanimanja urbanizma.

Popoldanski del zborovanja je začel Wilhelm Wadl, direktor Koroškega deželnega arhiva, ki je predstavil razvoj Koroškega deželnega arhiva od njegovega preoblikovanja v javnopravno ustanovo. Od ustanovitve v letu 1904 je bil koroški deželni arhiv v hiši deželne vlade v Celovcu. Prostorske razmere so bile od 1970. leta naprej katastrofalne. Več kot dve desetletji je trajalo prepričevanje politike, da je potrebna nova zgradba. Od leta 1996 ima tako samostojno, zelo funkcionalno opremljeno arhivsko zgradbo. Hkrati z otvoritvijo je arhiv postal samostojna javnopravna ustanova (prej je sodil v deželno upravo). Izvajanje temeljnih nalog (prevzemanje, urejanje in hranjenje arhivskega gradiva, kakor tudi skrb za uporabnike v čitalnici) financira dežela. Arhiv pa je zadolžen tudi za delo s strankami tudi zunaj okvira temeljnih nalog in si s tem pridobiva lastne prihodke. Te lahko samostojno uporablja. V letu 2007 je tako dobil 206.000 evrov ali 17% proračuna. Seveda pa zaslužek niha in je odvisen od več dejavnikov in projektov. Pomemben vir dohodka predstavljajo knjižni in raziskovalni projekti (naročniki so največkrat podjetja ali občine), izdelava reprodukcij, mnenja za zasebnike, najem in oddaja prostorov v zakup in v manjši meri tudi razstavna dejavnost. V zadnjih letih sodelujejo tako pri visokih jubilejih podjetij kakor tudi pri likvidaciji velikega montanističnega koncerna in zavarovanju njegovega arhiva. Pomemben element pri položaju Arhiva v javnosti je tudi vloga arhiva kot prireditvenega centra. V predavalnici in razstavnih prostorih arhiva je kakih 50 prireditev na leto. V večji meri gre za oddajo, pri tem pa Arhiv jasno loči med kulturnimi prireditvami, ki imajo ožjo zvezo z njegovo lastno dejavnostjo (pri teh je Arhiv večkrat soprireditelj), ter komercialnim najemom. Koroški deželni arhiv je redno navzoč v medijih, opravlja veliko razprav in storitev za novinarje tako v tiskanih medijih kakor tudi na lokalnem radiu in televiziji. Ta nenehna navzočnost v javnosti je pomembno sredstvo, saj je tako tudi v zavesti svojih lastnikov pozitivno zasidran. Da je tako, pa se morajo sodelavci Arhiva seveda pojavljati na raznoterih področjih: pri publikacijah (tudi v poljudno-znanstvenih oblikah), pri pripravi predavanj in ekskurzij v okviru izobraževanja odraslih, pri dodatnem izobraževanju učiteljev, arhivski pedagogiki za šole, projektih z mediji v

okolju zgodovinskih jubilejev in spominskih dnevo. Kljub vsej tej dejavnosti pa ne sme zanemarjati temeljnih nalog arhivske dejavnosti.

Zadnji v sklopu referentov na zborovanju je nastopil arhitekt Klaus Bühner iz Freiburga, ki je predstavil svoje izkušnje pri sodelovanju med uporabniki (arhivarji) in načrtovalci arhivskih zgradb in priporočila. Predstavil je primer graditve Zveznega arhiva v Freiburgu. Poudaril je pet korakov, ki jih je potrebno narediti, da bo komunikacija med uporabnikom in načrtovalcem optimalna, in to razložil ob konkretnem primeru Zveznega arhiva v Freiburgu. Prvi korak: določite se kot uporabnik: Določite kompetentne osebe s pooblastilom za odločanje in poznavanje zahtev. V Freiburgu so bili imenovani trije arhivski vodje, predstavnik mesta Freiburg in Univerze, opisani so bili njihove funkcije in pooblastila. Drugi korak: potrebno je najti načrtovalca. Iščite arhitekta z izkušnjami pri načrtovanju arhivov. Investirajte v ta izbor. Tretji korak: določite arhiv in njegovo vsebino. Določite natančno naloge arhiva, vprašajte se, kako bodo te naloge potekale, kakšen je potek dela danes in bo v prihodnosti, ali se spreminjajo naloge in s tem potek dela. Naredite inventuro svojega arhiva (prostorov in arhivskega gradiva). Četrty korak: informacije za načrtovalca. Pomagajte načrtovalcem, saj ni nobene strokovne literature o arhivih. Funkcionalne in gradbene zahteve, ki se nanašajo na zgradbe, niso nikjer definirane. Obstaja nekaj publikacij o arhivskih zgradbah, vendar ni zapisanih uporabnih in tehničnih zahtev. V primeru Freiburga so imeli na voljo informacijo Deželnega arhiva v Stuttgartu o arhivskem gradivu, uravnavanju klimatskih razmer in opremi prostorov. Obiskali so Nadškofijski arhiv v Freiburgu in narejena je bila študija na Univerzi v Karlsruheju in visoki šoli za tehniko v Stuttgartu. Peti korak: izdelajte uporabne zahteve. Definirajte notranji potek v matrici, da bo postal zunanji potek vaših potreb hitro jase.

Po končanih predavanjih sta sledila diskusija in sklep zborovanja.

Sonja Anžič

XVIII. mednarodni arhivski raziskovalni tabor. Petišovci – Petesháza in Mala Polana v Sloveniji ter Páka na Madžarskem od 23. do 28. junija 2008

Slavnostna otvoritev že 18. mednarodnega arhivskega raziskovalnega tabora je potekala v ponedeljek, 23. junija 2008, v centru Bánffy v Lendavi. Glavna organizatorja tabora sta bila Pokrajinski arhiv Maribor in Arhiv županije Zala iz Zalaegerszega, soorganiza-